

**Univerzita Karlova v Praze  
Právnická fakulta**

**Marshall v plán**

Studentská vědecká a odborná činnost

Kategorie: magisterské studium

Autor: Lucie Kokešová  
Konzultant: doc. PhDr. Stanislava Hýbnerová, CSc.

2015  
VIII. ročník SVO

### **estné prohlášení a souhlas s publikací práce**

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do VIII. ročníku Studentské vědecké a odborné společnosti (SVO) vypracovala samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla ani jako celek, ani z podstatné části dříve publikována, obhájena jako součást bakalářské, diplomové, rigorózní nebo jiné studentské kvalifikační práce a nebyla předložena do předchozích ročníků SVO a jiné soutěže.

Souhlasím s užitím této práce rozšiřováním, rozmnožováním a sdělováním ve veřejnosti v neomezeném rozsahu pro účely publikace a prezentace PF UK, včetně užití třetími osobami.

V Praze dne 16. dubna 2015

.....  
Lucie Kokešová

Ráda bych tímto podkovala paní doc. PhDr. Stanislavu Hýbnerové, CSc. za pomoc, cenné rady, včasně připomínky a vstřícnost při konzultacích ohledně vypracování této práce.

## **Obsah:**

1. Úvod.....	5
2. Marshall v plán.....	6
2.1. Historie vzniku Marshallova plánu.....	6
2.1.1. OSN a Charta .....	8
2.2. Auto i Marshallova plánu .....	9
2.3. Předchůdci Marshallova plánu .....	9
2.3.1. Smlouva o půjčce a pronájmu .....	10
2.4. Marshall v plán .....	11
2.4.1. Realizace Marshallova plánu.....	12
2.4.2. Přijetí Marshallova plánu v SR.....	13
2.4.3. Konečná podoba Marshallova plánu .....	14
2.4.4. Legislativní nástroje pro realizaci Marshallova plánu .....	15
2.5. Výsledky Marshallova plánu a jeho pozůstatky v dnešní době .....	17
2.6. Zhodnocení Marshallova plánu .....	18
3. Závěr.....	20
Seznam literatury.....	21
Příloha . 1.....	22
Příloha . 2.....	23
Příloha . 3.....	25
Příloha . 4.....	26
Příloha . 5.....	27
Příloha . 6.....	28
Příloha . 7.....	29

## 1. Úvod

Tato práce se vnuje jednomu z nejdležitějších nástrojů mezinárodního poválečného uspořádání světa, který zásadním způsobem ovlivnil vývoj a uspořádání mezinárodních vztahů až do současnosti, a to sice Marshallovu plán.

Tento program je jedním z nejvýznamnějších nástrojů poválečného období hned z několika základních důvodů. V první řadě tento program reaguje na 2. sv. válku a vytváří tak jakýsi převodový mostek období před a po, dále se tento program zaměřoval na jednu z klíčových oblastí každého státu, tedy hospodářství, a v neposlední řadě tento program rozdělil především evropskou společnost a mezinárodní vztahy na dva hlavní tábory – ty, kteří plán přijali nebo s ním sympatizovali a ty, kteří nikoliv. Zejména poslední zmíněný faktor ovlivňuje jednotlivé státy a jejich hospodářství a také mezinárodní vztahy a mezinárodní hospodářství dodnes a de facto se dotýká každého z nás. I to je jedním z důvodů pro výběr tématu – že v době rozvinutých mezinárodních vztahů (a tedy vzájemně se ovlivňujících vnitrostátních politik, rozhodnutí a směrů) mohou i programy z dávné minulosti a přímo se oblastí, státu nebo v nejdětajnějším pojetí i jednotlivce, nedotýkající, zásadním způsobem ovlivnit životy lidí ještě několik mnoha dalších desetiletí.

Hlavním cílem této práce je představit Marshallův plán jako nástroj mezinárodního práva zejména ve světle vzájemného soupeření Spojených států a Sovětského svazu.

Práce je rozdělena do několika částí – nejprve se vnuje stručnému představení situace kolem tvorby a přijetí Marshallova plánu, dále se vnuje samotnému vysvětlení podstaty a realizace Marshallova plánu, jeho legislativnímu podkladu a v neposlední řadě tento plán hodnotí.

## 2. Marshall v plán

Marshall v plán je ve společnosti poměrně známým pojmem, a koliv ne vždy je vykládán a pojmám z hlediska svého pravého významu a vlivu na dnešní společnost. Tato kapitola se proto vnuje Marshallovu plánu ze všech hledisek, která jsou podstatná pro pochopení a zařazení Marshallova plánu do souvislostí.

### 2.1. Historie vzniku Marshallova plánu

Marshall v plán vznikl v době po druhé světové válce, tedy v době, kdy byl celý Evropský kontinent doslova zdevastován právě skončenou válkou. Válka ovlivnila nejen politickou mapu Evropy, ale především sociální a hospodářský život zemí a jejich obyvatel. Podle některých historiků byla „hospodářská vyčerpanost Evropy mnohem hlubší, než v době kdy o ní šlo“.<sup>1</sup> Důsledky války se projeví jak v makroekonomické, tak mikroekonomické sféře a bezprostředně ovlivnily životy milionů rodin a několik set milionů jednotlivců. Největší dopad měla válka právě na samotné obyvatelstvo zúčastněných zemí.

Nepříznivá hospodářská situace v Evropě se dotýkala všech oblastí, přes stavebnictví, zemědělství a nedostatek potravin, průmyslovou výrobu a dopravu a také zahraničního obchodu.

Bylo nezbytně nutné starý kontinent nově mocensky uspořádat, napravit škody vzniklé světovými válkami, nalézt vhodné řešení nastalé situace, pokusit se zabránit podobným konfliktům do budoucna a zejména pozvednout společnost, podporovat následný vývoj ve všech oblastech a pozvednout a obnovit hospodářství a ekonomiku. Tato doba byla spojena s mnoha klíčovými otázkami a nebylo jednoduché stanovit jednoznačné pořadí priorit.

Budoucí uspořádání, řešení nastalé situace a zejména reparace byly předmětem mnoha konferencí pořádaných po skončení druhé světové války. V popředí zájmu zůstávalo povětšinou mocenské uspořádání (při kterých zejména otázka budoucího uspořádání Německa budila velké diskuze), snaha o potrestání viníků a snahy o přijetí účinných mechanismů, které by do budoucna mohly zabránit konfliktům světového rozsahu. Přes povodní prioritní otázky mocenské, politické a sociální se do středu zájmu postupně začaly dostávat také otázky ekonomické a hospodářské.

---

<sup>1</sup> Hartweg R. G., The Economic Consequences of the War, In The Realignment of Europe, Survey of International Affairs 1939 – 1946; London: Oxford University Press, 1995, str. 37

Mezi lety 1945 - 1947 se neustále zhoršovaly vztahy mezi západní a východní částí Evropy a stále více se projevuje bipolární uspořádání – hlavními aktéry tohoto hnutí se staly Spojené státy americké a Sovětský svaz, tedy dvě velké velmoci, které hrály klíčovou roli v ukončení druhé světové války. Každá z velmocí vytvořila jeden blok s výrazně odlišnými ideály, zásadami a představy o budoucím směřování – západní blok se orientoval na demokracii, východní na komunismus. Vliv komunistických stran v poválečné době navíc neustále sílil také ve střední Evropě, nebo tento směr nabízel v zásadě lepší řešení hospodářského poválečného stavu a prosazoval vládu lidu, což po době válečné diktatury představovalo vhodnou variantu vlády.

Spojené státy měly zájem na ekonomickém rozvoji a demokratickém uspořádání Evropy, aby se státy starého kontinentu mohly v budoucnu stát plnohodnotnými partnery v politice i obchodu a mohla tak být rozvíjena trvalá nejen ekonomická spolupráce. Sovětský svaz byl řízen geopolitickými vlivy a zájmem na vybudování co největšího území se sférou svého vlivu, a to i za cenu extrémních, v mnoha případech až násilných nástrojů. Nejedním státem se tak stal přímým rukojmím Sovětského svazu.

Dalším podstatným aspektem mocenského soupeření v Evropě byl silící odpor obyvatel v její pomoci ze Spojených států (a to jak obyvatel ve Spojených státech, tak v Evropě) a neschopnost evropských států společně spolupracovat.

Následkem klíčových rozdílů a z nich plynoucích zhoršených vztahů mezi západním a východním blokem byla v prosinci 1947 zrušena pravidelná politická jednání velmocí o poválečnou obnovu a uspořádání v Evropě. Toto přerušení vedlo k tomu, že do roku 1989 se politicky zeměpis Evropy té doby nezměnil. Ve východní a střední části Evropy byla nastolena sovětská nadvláda, zatímco v Evropě západní probíhala poválečná rekonstrukce realizovaná Spojenými státy. V popředí této americké rekonstrukce stál právě Marshallův plán. Mimo toto rozdělení stálo Rakousko a Německo, nebo tyto země byly spravovány společně vítěznými mocnostmi.

Rozhodujícím faktorem poválečného vývoje mezinárodních vztahů se stalo mocenské soupeření USA a SSSR, které s sebou přineslo částečnou orientaci světa na dvě mocenská centra<sup>2</sup> kolem Spojených států a Sovětského svazu. Toto soupeření a rozdělení světa je označováno jako studená válka, která po této skutečně přinesla další boje o moc.

---

<sup>2</sup> A kolik by se dalo předpokládat, že zbylé velmoci (Velká Británie a Francie) se pod dojmem soupeření s jednou z hlavních velmocí přidají na stranu té druhé, nestalo se tak. Mnoho významných států se tak nestalo přímou součástí jednoho z bloků, pouze se částečně orientovaly na podobné hodnoty a principy.

Za zmínku stojí také doba vzniku Marshallova plánu z pohledu situace ve Spojených státech. Program se uskutečnil za Trumanovy vlády, které byla spojena s ne zcela politicky stabilní situací, a z toho vyplývající i situací obanskou.

### 2.1.1. OSN a Charta

Primární základy pro Marshall v plán a demonstraci rozdílných ideologických hnutí „soupeřících“ blok je nutné hledat už v **Chartě OSN**, zakládajícím statutu OSN. Tento dokument přijatý dne 26. června 1945, stejně jako celá Organizace Spojených Národů, reagoval na nové priority, nové hodnoty a nové mocenské a politické složení světa. Už z ustanovení článku 2 Charty OSN<sup>3</sup> jsou jasně patrné hodnoty celé organizace, moderního uspořádání světa a cíle, ke kterým Charta, resp. OSN, své členy vede. Zpočátku se zmíněné hodnoty zdály jako základní a neoddiskutovatelné pro další směřování, ale v průběhu času se ukázalo, že ne všechny státy mají v těchto otázkách spolupracovat.

Dalším dokumentem demonstrujícím až absurdní mocenské soupeření, je **Všeobecná deklarace lidských práv**, základní nezávazný katalog lidských práv, přijatý na Helsinské konferenci a Valným shromážděním OSN schválený 10. prosince 1948. A koliv by se mohlo zdát, že po válce by práva lidská práva a jejich ochrana měly být elementárním článkem mezinárodní spolupráce, vlivem politického působení tomu tak nebylo. Zemsovského vlivu se v průběhu přijímání deklarace zdržely hlasování a tohoto důležitého lidsko-právního kroku se neúčastnily.

---

<sup>3</sup> Znění článku 2 Charty OSN: **Organizace spojených národů a její členové, jdouce za cíli prohlášenými v článku 1, jsou povinni jednat podle těchto zásad:**

1. Organizace je založena na zásadě svrchované rovnosti všech svých členů.
2. Všichni členové plní povinné závazky, které převzali podle této Charty, aby si tak všichni společně zajistili práva a výhody z členství plynoucí.
3. Všichni členové řeší své mezinárodní spory pokojnými prostředky tak, aby ani mezinárodní mír a bezpečnost, ani spravedlnost nebyly ohrožovány.
4. Všichni členové se vystupují ve svých mezinárodních vztazích hrozby silou nebo použití síly jak proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoli státu, tak jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s cíli Organizace spojených národů.
5. Všichni členové poskytnu Organizaci spojených národů veškerou pomoc při každé akci, kterou podnikne podle této Charty a vystupují se poskytovat pomoc kterémukoli státu, proti němuž Organizace spojených národů podniká preventivní nebo donucovací akci.
6. Organizace zajistí, aby státy, které nejsou jejími členy, jednaly podle těchto zásad, pokud to bude nutné k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti.
7. Žádné ustanovení této Charty nedává Organizaci spojených národů právo, aby zasahovala do věcí, které podstatně patří do vnitřní pravomoci kteréhokoli státu, ani nezavazuje členy, aby takové věci podrobovali řešení podle této Charty; tato zásada však nebrání, aby se použilo donucovacích opatření podle kapitoly VII.



V dané souvislosti je zajímavé sledovat, že politické představy a orientace mohou nastat v cestě tak ušlechtilým cílům, jako jsou základní hodnoty OSN, ochrana základních lidských práv a vzájemná solidarita mezi státy v různých aspektech.

## **2.2. Autoři Marshallova plánu**

Autorem plánu je americký generál a politik George Catlett Marshall. Marshall se účastnil obou světových válek, měl zkušenost jak s administrativním vedením státního aparátu, tak s vojenskými operacemi a je často nazýván mimo jiné i tvůrcem moderní americké armády pro jeho pokrokové myšlení a strategie. Ve druhé světové válce to byl právě on, kdo vybudoval silnou armádu, která zajistila porážku nacistického Německa. To všechno navzdory tomu, že nikdy prakticky vojenským jednotkám nevedel a věnoval téměř výhradně z vojenského štábu ve Washingtonu.

Právě generálovi bylo svědomě řešení situace ve válkou zničené Evropě, která byla strategickým partnerem Spojených států, a proto zde byl velký zájem na její obnově. Generál Marshall byl za tímto účelem jmenován do čela resortu ministerstva zahraničí a pověřen vytvořením plánu poválečné obnovy pro Evropu. Marshall program obnovy se svým resortem vypracoval a poprvé tento vyhlásil ve svém projevu v Harvardu dne 5. června 1947.

Mimo svůj plán obnovy je Marshall znám jako tvůrce vítězné armády, hospodářský obnovitel Evropy a především jako laureát Nobelovy ceny za mír v roce 1953.

Vedle generála Marshalla se na plánu podílely i další velké osobnosti americké historie: G. F. Kennan, který od počátku pořítil, že se plánu pomoci účastní především západní evropské státy, nebo W. L. Clayton, který se později účastnil politických jednání v Evropě o samotné realizaci vytvořeného programu.

## **2.3. Předchůdci Marshallova plánu**

Marshallův plán je programem pomoci evropským zemím po 2. světové válce pro obnovu jejich hospodářství realizovaný ze strany Spojených států amerických. Pro Spojené státy představoval Marshallův plán důležitý instrument, sám prezident Truman ve svém nástupním projevu žádal, aby jeho zahraniční politika spočívala na čtyřech pilířích – Spojených národech, Marshallově plánu, organizaci NATO a „směrem novému plánu“ technické výpomoci rozvojovým zemím.<sup>4</sup>

---

<sup>4</sup> Tindall G. B., Shi D. E.; Dějiny států USA (přeloženo z anglického originálu America: A Narrative Story), Nakladatelství Lidové noviny, 1994, str. 643

Marshall v plán nebyl prvním po inem v oblasti sociální obnovy. Navazoval na UNRRA, Správu spojených národů pro obnovu a pomoc. Klíčovou roli v této organizaci sehrály USA, Velká Británie a Kanada a její činnosti se zúčastnilo celkem 48 států. Organizace byla založena na přijímání členských příspěvků a následném rozdělení podle předem jasně daných podmínek. Příspěvky od této organizace představovaly formu nutné pomoci a pomohly zúčastněným státům s poválečnou obnovou. UNRRA byla už od svého počátku organizací, která se setkala s jednoznačným souhlasem a jako mezinárodní organizace získala plnou autoritu. UNRRA fungovala až do r. 1947, v roce 1948 byla nahrazena právě Marshallovým plánem. Poté, co UNRRA přestala fungovat, přesunuly se na které její funkce na jednotlivé instituce OSN. Mimo jiné byla v roce 1947 založena Evropská hospodářská komise s cílem pomoci ekonomickému rozvoji evropských členských zemí narušených válkou. A kolik povodně měla být tato komise jakýmsi následovníkem UNRRA, USA a západní státy postupně oslabily svoji aktivitu v ní a vytvořily Organizaci pro evropskou hospodářskou spolupráci (OEEC) jako hlavní instituci pro Marshallův plán.

### 2.3.1. Smlouva o půjčce a pronájmu

Významným předchůdcem vzájemné pomoci a solidarity mezi státy je Smlouva o půjčce a pronájmu, která byla uzavřena již za války pro podporu amerických spojenců v boji. Jejím předmetem bylo dodání válečného a jiného materiálu, který měl být používán do zničení nebo vrácení a splacen po válce. Dodávky materiálu měly být hrazeny různými formami. Pro Spojené státy byl program výhodný pro možnost nastartovat svoji ekonomiku po období krize, spojenci zase potřebovali každý materiál, který by se ve válce (a pro mnohé i v následujících letech) dal použít.

Tohoto programu se mimo jiné jako americký spojenec účastnil i Sovětský svaz, který z programu získal dodávky v celkové výši zhruba 11,3 mld. \$. Sovětský dluh nebyl Spojeným státem nikdy splacen. Oficiálně byla Sovětskému svazu prominuta podstatná část dluhu a byl povinen splatit pouze tu část materiálu, který byl použit i v mírových dobách. K úplnému splacení ze strany Sovětského svazu nikdy nedošlo.

Sovětský svaz využil možnost získat americké dodávky a využít je i nadále v mírových dobách. Vystupoval tedy jako válečný americký spojenec a povodně měl v úmyslu na tuto spolupráci navázat i v poválečném období.<sup>5</sup>

---

<sup>5</sup> Příklad amerických dodávek do Sovětského svazu je uveden v Příloze 3 této práce.

## 2.4. Marshall v plán

Jak již bylo řečeno výše, Evropa byla pro Spojené státy klíčovým partnerem a oblastí zájmu. Aby byla pomoc Evropě dostatečná a probíhala tak, jak Spojené státy potřebovaly, bylo nutné, aby se organizace této pomoci ujaly právomocně. V Evropě navíc hrozil sociální a ekonomický chaos, ještě umocňovaný množstvím komunistických vlivů a snah o politickou angažovanost. Západní Evropa byla klasickým partnerem Spojených států, zde bylo méně komunistických a východních vlivů a paradoxně větší potřeba pomoci.<sup>6</sup>

Kvůli možným zpeřobením situace v Evropě, zejména s ohledem na situaci v Německu a Rakousku, se konalo mnoho konferencí. Na těchto konferencích byl patrný neustále sílící vliv Sovětského svazu a jeho zvyšující se požadavky ohledně sporných bodů.

Po návratu z jedné z těchto konferencí (Moskevské) v březnu 1947 se Marshall vyjádřil o situaci v Evropě následovně: *„Zotavení Evropy bylo zdaleka pomalejší, než bylo očekáváno. Rozkladné síly začínají být zřejmé. Stav pacient se zhoršuje, zatímco lékaři se radí. Proto věřím, že s jednáním nelze počkat. Jakákoliv akce, jež je možná k řešení těchto neodkladných problémů, musí být učiněna bez odkladu.“*<sup>7</sup> Tento projev pouze potvrdil již převládajícímu názoru, že je nutné jednat rychle a pokud možno nezávisle na ostatních. Práce na plánu obnovy Evropy byly urychleny a tato otázka se stala hlavní prioritou té doby.

Ochota Spojených států byla spojena s koordinací rekonstrukčních plánů a jejich následným využitím. Marshall v plán byl koncipován jako vize s ekonomickou evropskou federací. Chyběla zde však cesta, jak takovou celkovou integraci zajistit. Za tímto účelem byl vyvíjen tlak na jednotlivé evropské státy k celkové ekonomické kooperaci. Jako reakce na tyto vlivy byla 16. dubna 1948 založena Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci (OEEC). Na založení této organizace se podílelo šestnáct států a hlavním cílem činnosti této organizace bylo rozdělení americké pomoci. K žádné jiné kooperaci či dokonce evropské federaci však nedošlo. Po válce byly evropské státy až příliš nedůvěřivé k jakémukoliv dalšímu úmluvnímu seskupování. I kvůli panující nedůvěře bylo jedno z možných pojmání Marshallova plánu jako nástroje ke zlepšení přátelských vztahů mezi evropskými státy, právě prostřednictvím spolupráce v ekonomické oblasti.

---

<sup>6</sup> V zemích s velkým komunistickým vlivem a orientací doleva se sociální a hospodářské krize dávalo zažehnat lépe a lépe se jim zde i předcházelo.

<sup>7</sup> AMZV, Zprávy ZÚ Washington 1947, Politická zpráva č. 32, zdroj: Krátký K., Marshall v plán. Příspěvek ke vzniku studené války, Aleš Benk, Plzeň, 2010

Konečnou podobu svého plánu vyhlásil Marshall dne 5. června 1947 na Harvardovské univerzitě.<sup>8</sup> Marshall předpokládal několik hlavních problémů při realizaci Marshallova plánu, a to zejména ústřední mecha jako důležitý evropský stát, spolupráce Evropy na principech dle Charty Spojených národů<sup>9</sup> a organizace, v jejímž rámci bude pomoc realizována a v neposlední řadě nutnost přesvědčit domácí politické i laické odpůrci, aby pochopili cíle a smysl programu pomoci Evropě – z praktického hlediska se jednalo hlavně o nutnost schválení příslušných zákonů, kterými by Kongres umožnil financování programu z veřejných zdrojů. Marshall v plán byl představen s hlavním cílem *nasytit hladové a zastavit šíření komunismu*, nicméně důležitým záměrem Spojených států bylo také ozdravení evropské situace z důvodu budoucí obchodní spolupráce, možného vlivu a využití fungující hospodářské struktury pro zájmy a potřeby amerického hospodářství.

#### 2.4.1. Realizace Marshallova plánu

Realizace Marshallova plánu probíhala v letech 1948 – 1952. Před samotnou realizací se uskutečnilo mnoho konferencí, jejichž předmetem bylo zapojení jednotlivých států a formy a kroky realizace. První byla konference čtyř ministrů zahraničí (FR, VB, SSSR) v Paříži ve dnech 27. 6. 1947 až 2. 7. 1947. Tvůrci plánu v podstatě od počátku jeho tvorby předpokládali, že Sovětský svaz se plánu nebude chtít účastnit, zároveň samy odmítaly financovat komunistický režim, pouze měly jasný záměr, aby návrhy programu byly formulovány tak, aby je výslovně odmítl Sovětský svaz sám a způsobil tak rozdělení Evropy na dvě části. Konference čtyř byla považována za klíčový moment, nebo měla ukázat, zda bude Evropa v otázce Marshallova plánu spolupracovat nebo zda je opravdu rozdělena na východní a západní blok. Tato konference skončila nezdarem, nebo vzájemné návrhy (zejména požadavky Sovětského svazu) byly pro zbylé partnery neakceptovatelné a Sovětský svaz nakonec tuto konferenci předčasně opustil.

Další výpočty byla Pařížská konference šestnácti států, které se programu rozhodly účastnit.<sup>10</sup> Tato konference se konala 12. 7. 1947. Účastníci této konference vyzvali státy střední a východní Evropy, které se od plánu distancovaly již svou neúčastí, aby plán přijaly a využily „otevřených dveří americké pomoci“ bez jakékoli obavy ohledně možného zasahování do vnitřních věcí jednotlivých států ze strany spojenců. Tato výzva zůstala bez

<sup>8</sup> Přípis projevu Marshallova projevu tvoří přílohu č. 2 této práce.

<sup>9</sup> Aplikace těchto principů vyvolávala problém z důvodu zařazení menších států, které měly odlišný politický charakter.

<sup>10</sup> Tyto státy byly: Rakousko, Belgie, Lucembursko, Dánsko, Francie, Německo, Island, Irsko, Itálie, Nizozemsko, Norsko, Portugalsko, Švédsko, Turecko, Spojené království (VB) a Západní Německo.

výsledku, nebo Sovetský svaz už měl státy pod svým vlivem a účast na americkém plánu podpory odmítal. Odmítnutí Marshallova plánu zemím pod sovětským vlivem znamenalo definitivní rozdělení Evropy na dvě zcela odlišné části.

#### 2.4.2. Přijetí Marshallova plánu v SR

Situace kolem přijetí Marshallova plánu v československé republice by se dala popsat jako boulivá. Československá vláda si byla, stejně jako ostatní vyspělé a na Sovětském svazu nezávislé evropské státy, v domě velké a neopakovatelné šance na poválečnou obnovu prostřednictvím Marshallova plánu. Proto také byla z 22 pozvaných států první, která francouzsko-britské pozvání přijala. Následně však byla účast Československa odvolána, a to pod tlakem neúčasti ostatních slovanských států, se kterými bylo Československo v úzkém hospodářském kontaktu a zejména kvůli tlaku ze strany Sovětského svazu.

Pozvání na pařížskou konferenci bylo ze strany československé vlády jednomyslně přijato dne 7. 7. 1947. O dva dny později odjela vládní delegace složená z tehdejšího předsedy vlády Klementa Gottwalda, ministra zahraničních věcí Jana Masaryka, ministra spravedlnosti Prokopa Drtiny a dvou dalších úředníků vysoké vládní administrativy do Moskvy. S sebou delegace vezla také dopis od tehdejšího prezidenta Edvarda Beneše, který se v něm přikláněl k přijetí Marshallova plánu a vysvětloval důvody pro svoje rozhodnutí. Názor československé vlády se však setkal s odporem, ze strany Sovětského svazu bylo vyhrožováno přerušением obchodních, politických a jiných vzájemných vztahů.<sup>11</sup> Posledním krokem sovětského tlaku bylo ultimátum, že pokud Československo neodvolá svůj souhlas a účast na Marshallově plánu do 10. 7. 1947 do 16:00, bude to mít vážné důsledky pro vztahy mezi oběma zeměmi. Pod tímto tlakem, na základě informace z Moskvy a za velmi podivných a v mnoha směrech nejasných okolností<sup>12</sup> po dlouhém jednání dne 10. 7. 1947 československá vláda opravdu svůj souhlas s Marshallovým plánem a pozváním do Paříže zrušila. Tímto krokem se připojila na stranu východního bloku a Marshallova plánu se nikdy nezúčastnila.

Nátlak (který však byl veřejně popírán a rozhodnutí bylo prezentováno za „svobodnou vůli“ republiky) ze strany Stalina a Sovětského svazu byl považován za hrubý zásah do vnitřní politiky suverénního státu a v rozporu se smlouvou Sovětského svazu a

---

<sup>11</sup> Československo přitom v té době nemělo vztahy pouze se Sovětským svazem, ale také se západními zeměmi a podle poválečného plánu mělo vytvořit jakýsi „most“ mezi Sovětským svazem a západními mocnostmi.

<sup>12</sup> Mnoho významných osobností vlády se hlasování neúčastnilo, byla zamlčena i která vyjádření, zprátn se neobjevily žádné námitky apod.

eskoslovenska o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci ze dne 12. 12. 1943.<sup>13</sup> Přijetím Stalinovy vlny se Československo dostalo pod mocenskou sféru vlivu, která postupem času začala uplatňovat veškeré praktiky k dosažení „diktatury proletariátu“. Co se tedy Československé republiky týká, nebyla bohužel snaha Spojených států o zastavení šíření komunismu, i přes velké snahy a úsilí, naplněna.

Jako reakcí na odmítnutí Marshallova plánu dostalo Československo dary v podobě dodávek potravin, obilí apod., ale pouze v nepatrném množství, které se při plánovaném dílu v rámci Marshallova plánu nemohlo ani zdaleka vyrovnat.

Jako protipól Marshallova plánu byla ve východním bloku vytvořena Rada vzájemné hospodářské pomoci, dále Varšavská smlouva jako protipól k NATO apod.

V souvislosti s jednáním tehdejší Československé vlády, by se dalo uvažovat o její jistě naivitě, když byla v prvních chvílích přesvědčena o možnosti Marshallova plánu přijmout. Přece jen už v době jeho návrhu ze strany Spojených států bylo jasné, že Československo se profiluje na Světový svaz a znalost tamějších poměrů dala mnohemu napovídat, jaké bude směřování východního bloku, že Československo se tomuto směřování bude muset podrobit a že Marshallův plán, jako plán pomoci od Spojených států a plán spojující západní evropské státy a vytvářející mezi přátelské vztahy, bude zcela jistě odmítnut.

### 2.4.3. Konečná podoba Marshallova plánu

Marshallův plán se realizoval v letech 1948 – 1952 a v jeho rámci byly rozděleny dary a půjčky přibližně za tři a půl miliardy \$.<sup>14</sup> Struktura pomoci byla následující: 20% objemu peněz tvořily půjčky na nákup především amerického zboží a 80% dary v podobě potravin, zemědělských a hospodářských strojů apod. Tyto prostředky naprosto klíčovými způsobem napomohly poválečné obnově západního evropského hospodářství, následnému rozvoji vztahů a spolupráce se Spojenými státy a v neposlední řadě také sociálnímu ozdravení a posílení vzájemných přátelských vztahů mezi západními evropskými státy.

Realizace Marshallova plánu probíhala za poměrně složitých okolností. Po konferenci v Paříži, které se zúčastnilo celkem 16 evropských států, se pokračovalo v jednáních s Amerikou o samotné podobě a realizaci plánu. K provedení programu byl přijat zákon o pomoci Evropě, který tvořil základ pro realizaci Marshallova plánu, dále byl zřízen Úřad pro

<sup>13</sup> V této smlouvě se Sovětský svaz výslovně zavázal nezasahovat do vnitřních věcí Československa.

<sup>14</sup> Podrobný pohled prostředků poskytnutých v rámci Marshallova plánu je uveden v Příloze 1 této práce.

ekonomickou spoluprací, který měl mít veškeré praktické otázky Marshallova plánu na starost.

V prvních letech se realizace Marshallova plánu soustředila především na ekonomické cíle urychleného zlepšení životních podmínek obyvatelstva a obnovu nejnutnějších výrobních iností. Postupně se k těmto základním cílům přidávaly i cíle další.

V konečné podobě to nebyly pouze Spojené státy, které se staly dodavateli Marshallova plánu, dále se na tomto podílela Kanada, Latinská Amerika a některé další země.

#### 2.4.4. Legislativní nástroje pro realizaci Marshallova plánu

Marshallův plán jako nástroj mezinárodního práva představuje zajímavou formu pomoci, nebo se nejedná o klasickou multilaterální mezinárodní smlouvu, ale spíše o myšlenku a koncepci, jejíž realizaci bylo nutné vyřešit pomocí především amerických legislativních nástrojů a následných individuálních dohod USA a zúčastněných evropských států.

Po Pařížské konferenci šestnácti států byly ustanoveny evropské a americké výbory pro přípravu návrhů realizace Marshallova plánu. Výsledkem byl Report evropských výborů předložený Spojeným státům dne 22. září 1947.<sup>15</sup> Na základě tohoto reportu byl následně vypracován a v březnu 1948 přijat *Foreign Assistance Act*<sup>16</sup>, který realizoval pomoc dle Marshallova plánu a v platnost vstoupil po podpisu prezidenta Trumana na začátku dubna 1948. Následně od začátku července 1948 byly s jednotlivými evropskými státy, které se k programu přihlásily, uzavírány individuální (dvoustranné) dohody s USA.<sup>17</sup>

*Foreign Assistance Act* (dále jen „zákon“) byl především o praktické realizaci a zaměřoval se na administrativní postupy a kroky spojené s Marshallovým plánem.

Zákon je rozdělen do čtyř hlavních částí: *Economic Cooperation, International Children's Emergency Fund Assistance, Greek – Turkish Assistance, China Aid*. Klíčovou částí provádějící Marshallův plán je část první, tato je i obsahově nejrozsáhlejší, zbylé tři části jsou spíše přidružené.<sup>18</sup>

Zákon samotný neuvádí ani celkovou částku, které je pomoci evropským zemím určena, pouze stanovuje jednotlivá schvalovací oprávnění na finanční pásma, do procesu schvalování jsou zapojeny obě komory parlamentu. Aby byly jednotlivé částky pomoci lépe

<sup>15</sup> Obsah reportu je uveden v příloze 4 této práce.

<sup>16</sup> První strana tohoto dobového dokumentu je vyobrazena v příloze 5 této práce.

<sup>17</sup> Data podpisu a platnosti dvoustranných smluv s OECE s USA dle zákona o Marshallově plánu jsou uvedena v tabulce tvořící přílohu 6 této práce.

<sup>18</sup> V oficiálních prvech jsou nazývány jako „další části zákona“.

kontrolovatelné, je každá z dotací omezena na dobu dvanácti měsíců, případné prodloužení musí být znovu schváleno.

V úvodní části zákon vysvětluje svoji podstatu a účel a zároveň stanoví, že pomoc Evropy je poskytována za podmínky, že ani v budoucnu nebude mít negativní dopad na americkou ekonomiku, hospodářství a společenskou situaci. Ohledně rozsahu pomoci stanoví pouze po částce 4,3 miliard \$, která má být vždy o jednu miliardu \$ navyšována. Jako zúčastněné strany jmenuje všechny evropské státy, které podepsaly a účastnily se na tvorbě zmíněného reportu, a to společně se všemi přidruženými částmi nebo teritorii.

Správa prostředků byla svěřena vytvořenému vedoucímu úředníku se sídlem ve Washingtonu, a to pod vedením Správce, který má být k tomuto účelu se souhlasem Senátu vybrán Prezidentem. Zákon zmíní jednotlivé úkoly administrátora, mimo jiné členů kabinetu, ale v zásadě je odpovědný za kompletní a soustavné uskutečnění programu tak, jak bude schválen komorami parlamentu, dále za poskytování potřebných informací a všechny služby s tím spojené. Správce je automaticky členem Národní poradní rady, která se zabývá zahraniční finanční pomocí. Vedle funkce správce jsou jmenovány další komise, stálé nebo přechodné.

Jako formy pomoci je možné použít: státní dodávky z jakéhokoli zdroje; dodávky potřebného zboží a služeb, v. následných oprav, doplnění atd.; technické informace, asistenci a technologie; přerozdělování zboží nebo služeb na jednotlivé projekty dle momentální potřeby. Pomoc má být poskytována formou dotací, hotovými nebo elektronicky, formou dodávek materiálu apod.

Jako omezení pomoci lze zmínit zejména nutnost, aby Správce obstarával všechny materiály a dodávky přímo z amerických zdrojů, aby tím byla oživena americká ekonomika. Určitá omezení jsou dále stanovena pro jednotlivé druhy dodávek pomoci.

Pro realizaci Marshallova plánu je vytvořena Organizace států navazující na výbor vytvářející reporty. Každý člen této organizace je oprávněn k jakékoli námitce vůči probíhajícímu programu. Organizace tedy představuje další z kontrolních mechanismů pro přerozdělování prostředků.

Bilaterální a multilaterální závazky všech zúčastněných států vyplývají ze zákona a ze vzájemně uzavřených smluv. Zákon zejména zmíní povinnost pro všechny zúčastněné státy, aby uzavřely smlouvu s USA ohledně přistoupení k programu, a to nejpozději do tří měsíců ode dne platnosti zákona. Závazky vyplývající ze zákona a smluv jsou zejména ohledně povinností spolupracovat s ostatními státy, podporovat průmyslovou a zemědělskou výrobu své země, přijímat všechna potřebná finanční opatření a veškerá praktická doporučení,



udržovat lokální měnu a vést pro ni speciální oddělený účet, připravovat pravidelné čtvrtletní reporty ohledně stavu hospodářství a ekonomiky a tyto předkládat příslušným orgánům ve Spojených státech, poskytnout veškerá potřebná data, podporovat veškerá jednání ohledně budoucí nápravy situace a v případě sporů využívat především ustanovenou arbitráž.

Z ostatních ustanovení lze jmenovat například mimo jiné oprávnění Správce ohledně plateb mimo schválené fondy a rozdělování dodávek mezi soukromé subjekty nebo oprávnění Prezidenta požádat o spolupráci OSN nebo jiné specializované agentury.

Zákon je na svou dobu poměrně detailní a dlouhý, ale jak se ukázalo, také velice kvalitní, efektivní a fungující, prověřený několikaletou následnou praxí. Tato forma legalizace Marshallova plánu se ukázala jako nejlepší možné řešení, už z důvodu možnosti flexibilního řešení nepříznivých situací v jednotlivých státech, které by díky samostatným dvoustranným dohodám nemusely zásadně ovlivňovat ani spolupráci zbývajících, ani program ve svém celku.

## **2.5. Výsledky Marshallova plánu a jeho pozstatky v dnešní době**

Marshallův plán ovlivnil evropský kontinent naprosto razantním způsobem a na dlouhou dobu, a to nejen v oblasti hospodářské, ale i v oblasti politické, sociální apod. Pozstatky Marshallova plánu jsou zcela jasně patrné dodnes, a ještě po dlouhou dobu patrné budou, a to nejen co se týká úplného splácení půjček od zúčastněných zemí. Projev Marshallova plánu bychom v souvislosti našli nespousta, tato kapitola se vnuje pouze základnímu shrnutí.

Primárním, již mnohokrát zmínovaným, výsledkem (resp. důsledkem) Marshallova plánu bylo finální rozdělení evropského kontinentu na východní a západní blok. Každý z bloků stál na jiných hodnotách, využíval jiné organizace, vztahy ve vzájemné protíváze, a zejména východní blok se snažil o naprostou separaci svých oblastí od bloku západního.

Dalším a hlavním výsledkem bylo hospodářské oživení, hospodářský a ekonomický rozvoj a ovlivnění ekonomické situace zemí Marshallova plánu a rozvoj obchodu s americkým kontinentem, zejména Spojenými státy. Spojené státy využily Marshallova plánu k překonání hrozící recese americké ekonomiky. Spolu s novou hospodářskou orientací byla narušena klasická dílna evropské práce té doby. Vzájemné dodávky už neprobíhaly mezi střední, východní a západní Evropou, ale západní Evropa se vymanila a začala své dodávky a obchod orientovat na americký kontinent. Díky tomuto kroku se zemím Marshallova plánu podařilo v roce 1949 společně dosáhnout přibližně stejné ekonomické úrovně.<sup>19</sup>

---

<sup>19</sup> Jako ukazatel může sloužit srovnání hrubého domácího produktu zemí Marshallova plánu, které tvoří polovinu této práce.

Dalším velkým důsledkem, který stojí na pomezí hospodářské a politické, je založení Evropského společenství uhlí a oceli. Toto společenství bylo založeno v roce 1952 na padesát let a stalo se základem Evropské unie.

Co se ostatních politických výsledků týká, je nutné zdůraznit zejména fakt, že díky Marshallovu plánu se Západní Evropa začala odlišovat mezi demokratické evropské státy. Země Marshallova plánu stály povětšinou (více či méně a dříve či později) na základech odlišných od komunismu, tedy na demokratických zásadách právního státu a demokratickém způsobu vlády, toto odlišné pojetí je znatelné dodnes – úroveň politického života a politické kultury je v zemích západní Evropy podstatně odlišná.

Naprosto bez nadsázky se dá konstatovat, že z Marshallova plánu a jeho nepopíratelných přínosů těží už i státy neustále. V zemích západní Evropy je zcela zřejmý vliv Marshallova plánu nejen v hospodářské a ekonomické oblasti, ale také v oblasti politické, sociální a kulturní. Kultury západoevropských zemí jsou naprosto automaticky orientovány na Spojené státy a považují demokratické uspořádání a hodnoty, zatímco státy střední a východní Evropy, i přes etné snahy, jsou stále v jakémsi někdy až zcela nevdorném podruží pozstatku východního bloku.

## **2.6. Zhodnocení Marshallova plánu**

Je otázkou, jak by dnešní Evropa a de facto i celý svět a vzájemné mezinárodní vztahy vypadaly, kdyby žádný Marshall v plán neexistoval, existoval v jiné podobě nebo by ho bývalo přijalo více či méně států. Historie se však zmínit nedá, kroky se zvrátit nedají a můžeme tedy jen odhadovat nebo si spíše domýšlet, jak by vypadala Evropa bez americké poválečné pomoci.

S Marshallovým plánem bylo spojeno jistě i několik nevýhod, a kolik tyto jsou ve světle toho, čemu dopomohl, jehož cíl dosáhnout a co opravdu nakonec reálně dokázal, zcela opominutelné. Dal by se zmínit americký vliv na západo-evropské státy, americká snaha o ústřední roli v Evropě, rozvinutá a neustále pokračující snaha Spojených států zasahovat a ovlivňovat téměř všechny světové konflikty a krize apod.

Marshall v plán nabídl Evropě pomocnou ruku v době, kdy jí bylo nejvíce třeba. Většina evropských států této jediné nabídky využila a těží z ní dodnes. Vedle už existujících států však z této pomoci částečně těží i státy, které stály, a už na základě vlastní svobodné vůle nebo vůle někoho jiného, mimo tento program pomoci. Již zmíněná Evropská unie nebo současně politické a hospodářské uspořádání, by bez Marshallova plánu neexistovaly a jsou proto přímým důsledkem faktorů, které ovlivňují i státy, které se Marshallova plánu neúčastnily.

Na mezinárodním poli se Marshall v plánu projevuje do dnešní doby skrze vztahy a situaci v Evropě. Z hlediska historického byl Marshall v plánu skvělým příkladem mezinárodní solidarity mezi státy v době, kdy této bylo nezbytné třeba, a už ona solidarita a touha pomoci byla primárně poháněna jakýmkoli pohnutkami.

Nezbývá než konstatovat, že program pomoci Evropě byl, i přes mnohé komplikace a mnohá překvapení v průběhu jeho tvorby nebo realizace, velice úspěšný a že jeho autor si zcela po právu zaslouží svoji Nobelovu cenu za mír, a z důvodu zásluh válečných i poválečných.

### 3. Závěr

Tato práce se vnuje tématu Marshallova plánu, který by mohl být vnímán pouze jako historický nástroj již neovlivující dnešní mezinárodní vztahy. Cílem této práce bylo představit plán nejen historicky, ale také jako podstatný prvek ovlivující světové dění až do současnosti a ukázat, že tento pojem nepatří pouze do úbojnic historie mezinárodního práva.

Dle názoru autorky práce bylo cíle dosaženo, Marshallův plán byl představen ve všech podstatných rysech a souvislostech, včetně těch souasných a potenciálně také budoucích. Vzhledem k omezenému rozsahu této práce bylo nutné se na některých aspektech novat ne zcela vyerpávajícím způsobem, ale i přesto bylo téma představeno v potřebných souvislostech.

Marshallův plán a podobné programy pomoci by mohly být zavazovány i do aktuálních a souasných odborných kurzů pro názornou demonstraci praktického, účinného, úspěšného a solidárního nástroje vzájemných vazeb a spolupráce mezi státy napříč kontinenty. Dnešní doba a současné mezinárodní dění by mohly vycházet a čerpat právě z takto úspěšných nástrojů historie. Vždy právě tyto nástroje, nebo přinejmenším také tyto nástroje, jsou důvodem současného stavu a ekonomického postavení států.

Závěrem lze konstatovat, že hlavním bodem této práce by mělo být poučení, že mezinárodní solidarita a vzájemná pomoc a podpora by mohly být základem veškerého světového dění, a to nejen v dobách, kdy se na některý ze států ocitne v nepříznivé a těžko zvladatelné situaci. A že tato solidarita by v těžkých dobách neměla být pomíjována ve světle politických bojů a vlivů, ale ve světle přínosu pro společnost a zejména pro obyvatele a možnost jejich života v jednotlivých státech.

V souasném mezinárodním dění jsou snahy o vzájemnou solidaritu a pomoc jasně patrné, tyto aspekty patří mezi základy mezinárodní spolupráce států. Marshallův plán je rozhodně považován jako vzor mezinárodní pomoci, solidarity a spolupráce v těžkých dobách. O tom svědčí nejen fakt, že myšlenky, nástroje a realizace pomoci pro potřebné státy jsou v dnešních dobách často nazývány jako Marshallův plán II., III. apod.

Pravdou však je, že vzájemná pomoc a podpora se může v konkrétních případech jevit jako nedostatečná a nevhodná, je tedy nutné posuzovat mezinárodní dění a kroky jednotlivých států nejen v konkrétních souvislostech, ale také v globálním a do budoucna směřujícím kontextu.

## Seznam literatury

### Publikace

- Hartwey R. G., The Economic Consequences of the War, In The Realignment of Europe, Survey of International Affairs 1939 – 1946; London: Oxford University Press, 1995
- Hýbnerová Stanislava, Mezinárodní vztahy po roce 1945, Karolinum - Nakladatelství Univerzity Karlovy, Praha, 1997, ISBN: 80-7184-540-X
- Kolektiv autor , Encyklopedický slovník, Encyklopedický d m ODEON, Praha, 1993, ISBN: 80-207-0438-8
- Krátký K., Marshall v plán. P ísp vek ke vzniku studené války, Aleš en k, Plze , 2010, ISBN: 978-80-7380-185-4
- Nálevka V., Sv tová politika ve 20. století (II.), Aleš Sk ivan, Praha, 2000, ISBN: 80-86493-16-4
- Tindall G. B., Shi D. E., D jiny stát USA (p eloženo z anglického originálu America: A Narrative Story), Nakladatelství Lidové noviny, 1994, ISBN: 80-7106-087-9
- Wanner J., George C. Marshall, tv rce armád a aliancí, Pasek, Praha, 1998, ISBN: 80-7185-177-9

### Internetové zdroje

- <http://marshallfoundation.org/>

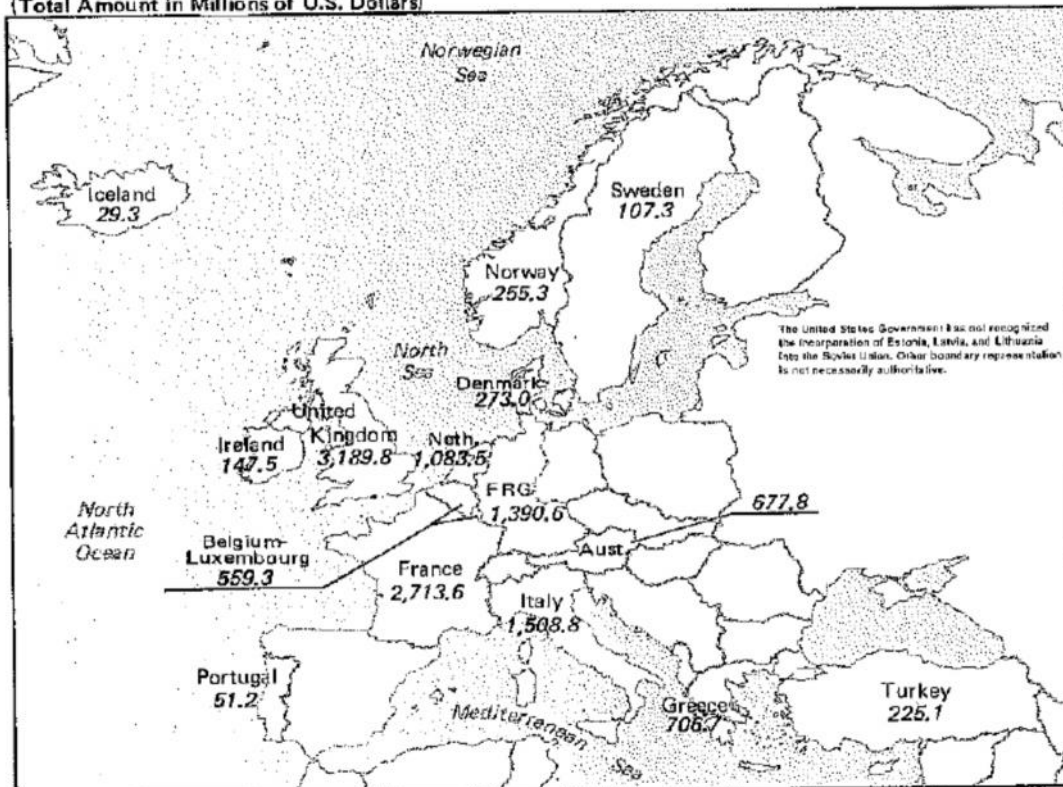
### lánky, bulletin y apod.

- The Marshall Plan – Origins and Implementation, United States Department of States, Bureau of Public Affairs, Washington, D.C.)
- A Decade Of American Foreign Policy, Basic Documents, 1941 – 1949, Washington: Department of State, 1985

Příloha .1

*Přehled prost edk poskytnutých v rámci Marshallova plánu*

**U.S. Economic Assistance Under the European Recovery Program:  
April 3, 1948 - June 30, 1952**  
(Total Amount in Millions of U.S. Dollars)



4086 4-B2 STATE(GE)

(Michelle Picard, INR, Department of State)

(Zdroj: *The Marshall Plan – Origins and Implementation*, United States Department of States, Bureau of Public Affairs, Washington, D.C.)

## P íloha . 2

### ***P epis Harvardského projevu George Marshalla ze dne 5. ervna 1947***

*Mr. President, Dr. Conant, members of the board of overseers, ladies and gentlemen, I'm profoundly grateful and touched by the distinction and honor and great compliment accorded me by the authorities of Harvard this morning. I'm overwhelmed, as a matter of fact, and I'm rather fearful of my inability to maintain such a high rating as you've been generous enough to accord to me. In these historic and lovely surroundings, this perfect day, and this very wonderful assembly, it is a tremendously impressive thing to an individual in my position.*

*I need not tell you gentlemen that the world situation is very serious. That must be apparent to all intelligent people. I think one difficulty is that the problem is one of such enormous complexity that the very mass of facts presented to the public by press and radio make it exceedingly difficult for the man in the street to reach a clear appraisal of the situation. Furthermore, the people of this country are distant from the troubled areas of the earth and it is hard for them to comprehend the plight and consequent reactions of the long-suffering peoples, and the effect of those reactions on their governments in connection with our efforts to promote peace in the world.*

*In considering the requirements for the rehabilitation of Europe the physical loss of life, the visible destruction of cities, factories, mines and railroads was correctly estimated, but it has become obvious during recent months that this visible destruction was probably less serious than the dislocation of the entire fabric of European economy. For the past ten years conditions have been highly abnormal. The feverish preparation for war and the more feverish maintenance of the war effort engulfed all aspects of national economies. Machinery has fallen into disrepair or is entirely obsolete. Under the arbitrary and destructive Nazi rule, virtually every possible enterprise was geared into the German war machine. Long-standing commercial ties, private institutions, banks, insurance companies and shipping companies disappeared, through loss of capital, absorption through nationalization or by simple destruction. In many countries, confidence in the local currency has been severely shaken. The breakdown of the business structure of Europe during the war was complete. Recovery has been seriously retarded by the fact that two years after the close of hostilities a peace settlement with Germany and Austria has not been agreed upon. But even given a more prompt solution of these difficult problems, the rehabilitation of the economic structure of Europe quite evidently will require a much longer time and greater effort than had been foreseen.*

*There is a phase of this matter which is both interesting and serious. The farmer has always produced the foodstuffs to exchange with the city dweller for the other necessities of life. This division of labor is the basis of modern civilization. At the present time it is threatened with breakdown. The town and city industries are not producing adequate goods to exchange with the food-producing farmer. Raw materials and fuel are in short supply. Machinery is lacking or word out. The farmer of the peasant cannot find the goods for sale which he desires to purchase. So the sale of his farm produce for money which he cannot use seems to him an unprofitable transaction. He, therefore, has withdrawn many fields from crop cultivation and is using them for grazing. He feeds more grain to stock and finds for himself and his family an ample supply of food, however short he may be on clothing and the other ordinary gadgets of civilization. Meanwhile people in the cities are short of food and fuel. So the governments are forced to use their foreign money and credits to procure these necessities abroad. This process exhausts funds which are urgently needed for reconstruction. This a very serious situation is rapidly developing which bodes no good for the world. The modern system of the division of labor upon which the exchange of products is based is in danger of breaking down.*

*The truth of the matter is that Europe's requirements for the next three or four years of foreign food and other essential products—principally from America—are so much greater than her present ability*

*to pay that she must have substantial additional help, or face economic, social and political deterioration of a very grave character.*

*The remedy lies in breaking the vicious circle and restoring the confidence of the European people in the economic future of their own countries and of Europe as a whole. The manufacturer and the farmer throughout wide areas must be able and willing to exchange their products for currencies the continuing value of which is not open to question.*

*Aside from the demoralizing effect on the world at large and the possibilities of disturbances arising as a result of the desperation of the people concerned, the consequences to the economy of the United States should be apparent to all. It is logical that the United States should do whatever it is able to do to assist in the return of normal economic health in the world, without which there can be no political stability and no assured peace. Our policy is directed not against any country or doctrine but against hunger, poverty, desperation and chaos. Its purpose should be the revival of a working economy in the world so as to permit the emergence of political and social conditions in which free institutions can exist. Such assistance, I am convinced, must not be on a peace-meal basis as various crises develop. Any assistance that this Government may render in the future should provide a cure rather than a mere palliative. Any government that is willing to assist in the task of recovery will find full cooperation, I am sure, on the part of the United States Government. Any government which maneuvers to block the recovery of other countries cannot expect help from us. Furthermore, governments, political parties or groups which seek to perpetuate human misery in order to profit therefrom politically or otherwise will encounter the opposition of the United States.*

*It is already evident that, before the United States Government can proceed much further in its efforts to alleviate the situation and help start the European world on its way to recovery, there must be some agreement among the countries of Europe as to the requirements of the situation and the part those countries themselves will take in order to give proper effect to whatever action might be undertaken by this Government. It would be neither fitting nor efficacious for this Government to undertake to draw up unilaterally a program designed to place Europe on its feet economically. This is the business of the Europeans. The initiative, I think, must come from Europe. The role of this country should consist of friendly aid in the drafting of a European program and of later support of such a program so far as it may be practical for us to do so. The program should be a joint one, agreed to by a number, if not all European nations.*

*An essential part of any successful action on the part of the United States is an understanding on the part of the people of America of the character of the problem and the remedies to be applied. Political passion and prejudice should have no part. With foresight, and a willingness on the part of our people to face up to the vast responsibility which history has clearly placed upon our country, the difficulties I have outlined can and will be overcome.*

*I am sorry that on occasion I have said something publicly in regard to our international situation; I've been forced by the necessities of the case to enter into rather technical discussions. But to my mind, it is of vast importance that our people reach some general understanding of what the complications really are, rather than react from a passion or a prejudice or an emotion of the moment. As I said more formally a moment ago, we are remote from the scene of these troubles. It is virtually impossible at this distance merely by reading, or listening, or even seeing photographs or motion pictures, to grasp at all the real significance of the situation. And yet the whole world of the future hangs on a proper judgment. It hangs, I think, to a large extent on the realization of the American people, of just what are the various dominant factors. What are the reactions of the people? What are the justifications of those reactions? What are the sufferings? What is needed? What can best be done? What must be done? Thank you very much.*

(Zdroj: <http://marshallfoundation.org/marshall/the-marshall-plan/marshall-plan-speech/>; staženo dne 11.4.2015, 11:15)



### Příloha .3

*Příklad amerických dodávek do Sovětského svazu na základě „Lend and Lease Actu“, kterým se realizovala Smlouva o půjčce a pronájmu*

ITEM	Quantity	Cost in Dollars
ATOMIC MATERIALS		
Beryllium metals	9,681 lbs.	\$ 10,874.
Cadmium alloys	72,535 lbs.	70,029.
Cadmium metals	834,989 lbs.	781,466.
Cobalt ore & concentrate	33,600 lbs.	49,782.
Cobalt metal & Cobalt bearing scrap	806,941 lbs.	1,190,774.
Uranium metal	2.2 lbs.	---
Aluminum tubes (for reactors)	13,766,472 lbs.	13,041,152.
Graphite, nat., flake, lump or chip	7,384,282 lbs.	812,437.
Beryllium salts & compounds	228 lbs.	775.
Cadmium oxide	2,100 lbs.	3,080.
Cadmium salts & compounds, n.e.s. *	2 lbs.	19.
Cadmium sulfate	2,170 lbs.	1,374.
Cadmium sulfide	16,823 lbs.	17,380.
Cobalt nitrate	51 lbs.	48.
Cobalt oxide	17,800 lbs.	34,832.
Cobalt salts & compounds, n.e.s.	11,475 lbs.	7,112.
Cobaltic and cobaltous sulfate	22 lbs.	25.
Deuterium oxide (heavy water)	1,100 grs.	---

\* n.e.s. stands for "not especially specified".

(Zdroj: Major Jordan's Diaries, staženo z <http://whatreallyhappened.com/WRHARTICLES/pearl/www.geocities.com/Pentagon/6315/lend.html>, dne 11.4.2015, 18:20)

*Shrnutí obsahu Reportu Evropských výbor (General Report of Committee of EUROPEAN ECONOMIC COOPERATION)*

## Summary of Contents

*(Figures in parentheses refer to paragraphs)*

	<i>Page</i>
PREAMBLE	
CHAPTER I. Historical Introduction (1-22) .....	4
II. The European Recovery Programme (23-32) .....	11
III. The Production Effort (33-64) .....	14
IV. Internal Economic Financial and Monetary Stability (65-77) ..	26
V. Economic Co-operation (78-114) .....	30
VI. The Import Requirements (115-138) .....	41
VII. The Problem of Payments (139-159) .....	50
VIII. Conclusions (160-172) .....	58

### APPENDICES

A. Documents relating to Origins and Organisation of the Committee of Co-operation .....	63
B. Problems relating to Germany .....	69
C. Summaries of Technical Committee Reports .....	72
D. Report of The Balance of Payments Committee .....	106
E. Report of the Committee of Financial Experts .....	129
[For Declarations by Governments referred to in this Report see Financial Appendix of Vol. II]	

### LIST OF TABLES IN TEXT

1. Production of Basic Foods (Participating Countries and Western Germany) 1934-8, 1946-7, 1947-8, 1950-1 .....	16
2. Production of Coal and Lignite (Participating Countries and Western Germany) 1938, 1947, 1948 and 1951 .....	19
3. Production of Crude Steel (Participating Countries and Western Germany) 1938, 1947, 1948 and 1951 .....	21
4. Import Programme of the Participating Countries (excluding their dependent territories) and Western Germany, 1948, 1949, 1950 and 1951 .....	42
5. Import Programme of the Participating Countries (excluding their dependent territories) and Western Germany from the American Continent 1948, 1951 and total 1948-1951 .....	44
6. Solid fuel Import Requirements of the Participating Countries 1948 and 1951 .....	45
7. Import Requirements of Food and Feeding Stuffs from non-participating countries 1934/38, 1946/47, 1947/48 and 1950/51 .....	47
8. Food consumption per head 1934/38, 1946/47, 1947/48 and 1950/51 .....	48
9. Balance of Payments of the Participating Countries and Western Germany in 1948 .....	51
10. Deficit of certain Participating Countries and Western Germany with the American Continent in 1948 .....	52
11. Deficit with the American continent of the Participating Countries (including their dependent territories) and Western Germany 1948, 1949, 1950 and 1951 .....	54
12. Deficit shown in Table 11 less Equipment assumed to be financed by International Bank etc. 1948, 1949, 1950 and 1951 .....	54
13. Participating Countries (including their dependent territories) and Western Germany. Imports of Equipment from the American Continent 1948, 1949, 1950 and 1951 .....	55
14. Exports to the American Continent 1948, 1949, 1950 and 1951 .....	56

(Zdroj: <http://marshallfoundation.org/library/wp->

[content/uploads/sites/16/2014/04/Committee\\_of\\_European\\_Economic\\_Co-operation\\_General\\_Report\\_1947.pdf](http://content/uploads/sites/16/2014/04/Committee_of_European_Economic_Co-operation_General_Report_1947.pdf),

staženo dne 11.4.2015, 18:50)

*Titulní strana Foreign Assistance Act of 1948*

62 STAT.] 80TH CONG., 2D SESS.—CH. 169—APR. 3, 1948

[CHAPTER 169]

AN ACT

To promote world peace and the general welfare, national interest, and foreign policy of the United States through economic, financial, and other measures necessary to the maintenance of conditions abroad in which free institutions may survive and consistent with the maintenance of the strength and stability of the United States.

*Be it enacted by the Senate and House of Representatives of the United States of America in Congress assembled,* That this Act may be cited as the "Foreign Assistance Act of 1948".

TITLE I

SEC. 101. This title may be cited as the "Economic Cooperation Act of 1948".

FINDINGS AND DECLARATION OF POLICY

SEC. 102. (a) Recognizing the intimate economic and other relationships between the United States and the nations of Europe, and recognizing that disruption following in the wake of war is not contained by national frontiers, the Congress finds that the existing situation in Europe endangers the establishment of a lasting peace, the general welfare and national interest of the United States, and the attainment of the objectives of the United Nations. The restoration or maintenance in European countries of principles of individual liberty, free institutions, and genuine independence rests largely upon the establishment of sound economic conditions, stable international economic relationships, and the achievement by the countries of Europe of a healthy economy independent of extraordinary outside assistance. The accomplishment of these objectives calls for a plan of European recovery, open to all such nations which cooperate in such plan, based upon a strong production effort, the expansion of foreign trade, the creation and maintenance of internal financial stability, and the development of economic cooperation, including all possible steps to establish and maintain equitable rates of exchange and to bring about the progressive elimination of trade barriers. Mindful of the advantages which the United States has enjoyed through the existence of a large domestic market with no internal trade barriers, and believing that similar advantages can accrue to the countries of Europe, it is declared to be the policy of the people of the United States to encourage these countries through a joint organization to exert sustained common efforts as set forth in the report of the Committee of European Economic Cooperation signed at Paris on September 22, 1947, which will speedily achieve that economic cooperation in Europe which is essential for lasting peace and prosperity. It is further declared to be the policy of the people of the United States to sustain and strengthen principles of individual liberty, free institutions, and genuine independence in Europe through assistance to those countries of Europe which participate in a joint recovery program based upon self-help and mutual cooperation: *Provided*, That no assistance to the participating countries herein contemplated shall seriously impair the economic stability of the United States. It is further declared to be the policy of the United States that continuity of assistance provided by the United States should, at all times, be dependent upon continuity of cooperation among countries participating in the program.

(Zdroj: p vodní zn ní dokumentu, získáno od George C. Marshall Foundation)

## Příloha . 6

### *Data dvoustranných smluv členů OEEC s USA dle zákona o Marshallově plánu*

<b>členská země</b>	<b>Podpis smlouvy</b>	<b>Platnost od</b>
Rakousko	2.7.1948	2.7.1948
Belgie	2.7.1948	29.7.1948
Německo – Bizonie	14.7.1948	14.7.1948
Dánsko	29.6.1948	2.7.1948
Francie	28.6.1948	10.7.1948
Německo – francouzská zóna	9.7.1948	9.7.1948
Nizozemsko	2.7.1948	3.7.1948
Island	3.7.1948	3.7.1948
Irsko	28.6.1948	2.7.1948
Itálie	28.6.1948	28.6.1948
Lucembursko	3.7.1948	3.7.1948
Nizozemsko	2.7.1948	2.7.1948
Norsko	3.7.1948	3.7.1948
Portugalsko	28.9.1948	28.9.1948
Švédsko	3.7.1948	21.7.1948
Terst – zóny USA a VB	15.10.1948	15.10.1948
Turecko	4.7.1948	13.7.1948
Spojené Království (VB)	6.7.1948	6.7.1948

Pozn.: V tabulce není uvedené Švýcarsko, které jako jediné nepodepsalo dvoustrannou dohodu jako ostatní, nebo nepodepsalo s příjmem finančních částek.

(Zdroj: *A Decade Of American Foreign Policy, Basic Documents, 1941 – 1949*, Washington: Department of State, 1985, str. 848)

**Příloha .7**

*Úroveň a srovnání GDP evropských zemí Marshallova plánu*

---

**Per Capita GNP of Marshall Plan Countries  
(In 1981 dollars)<sup>25</sup>**

	1938	1947	1951	1981
Austria	\$2,004	\$1,213	\$2,473	\$8,692
Belgium	3,394	3,145	3,951	9,679
Denmark	4,028	4,016	4,602	10,802
France	2,953	2,682	3,628	10,597
Germany (F.R.G.)	2,184	1,847	3,507	11,022
Greece	1,178	731	954	4,108
Iceland	2,504	4,366	4,230	11,688
Ireland	1,879	1,876	2,144	4,733
Italy	2,078	1,540	1,955	6,112
Luxembourg	2,979	4,112	4,883	10,082
Netherlands	3,532	3,304	4,022	9,688
Norway	3,606	3,830	4,616	13,222
Portugal	498	485	634	2,310
Sweden	4,663	5,321	6,157	13,408
Turkey	499	450	578	1,191
United Kingdom	4,345	4,515	5,016	8,921
European Average	\$2,648	\$2,426	\$3,238	\$7,919
United States	\$4,226	\$6,332	\$7,240	\$12,727

---

(Zdroj: *The Marshall Plan – Origins and Implementation*, United States Department of States, Bureau of Public Affairs, Washington, D.C.)